

Příspěvek k poznání rozšíření a biologie jalovce nízkého (*Juniperus communis subsp. alpina*) v Hrubém Jeseníku

Michaela Ženatá, Marek Banaš, Miroslav Zeidler

Přírodovědecká fakulta UP, Tř. Svobody 26, 771 46 Olomouc, banas@prfnw.upol.cz

Úvod:

Jalovec nízký je pozoruhodnou dřevinou naší květeny, považovanou za pozůstatek arktické tundry (glaciální relikv). Tvoří keřovité formace nad horní hranicí lesa v Jeseníkách a v Krkonoších, v Jizerských horách se vyskytuje níže v lesní oblasti, kde je podmíněn mezoklimatickou inverzí. Druh je chráněn dle zákona č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny, resp. patří do seznamu ohrožených rostlin dle vyhlášky 395/1992 Sb.

Literární prameny se zmiňují o výskytu jalovce nízkého v Hrubém Jeseníku již v roce 1806 (Mravenečník) ve zprávě vrchního lesmistra Jos. Böhma (Nožička 1956). Výskyt jalovce na hlavním hřebeni Hrubého Jeseníku uvádí Günther a kol. (1824) a Wimmer et Grabowski (1829). Výskyt jalovce v Jeseníkách potvrzuje i Hegi (1908). Několik autorů udává pouze lokalitu ve Velké Kotlině (Laus 1910, Kavina 1918), další se však zmiňují i o Pradědu (Wimmer 1840, Kolenati 1860, Otruba 1925), Keprníku a Mravenečníku (Otruba 1925), Šeráku (Wimmer 1840). Bureš et al. (1989) udávají lokality Keprník, Praděd, Vysoká hole, Mezikotlí, Břidličná, Pecný, Pec, Ztracené kameny, Vřesník, Mravenečník, dříve rostl ještě na Šeráku, na úpatí Červené hory, u pramenů Opavy, na Máji a na Dreibrunnenheide (Tři studánky).

Cíle výzkumu:

Cílem bylo zmapovat aktuální velikost populace jalovce nízkého v Hrubém Jeseníku, údaje o jeho stanovištích a zdravotním stavu a shromáždit tak podklady pro návrh vhodného managementu tohoto druhu. V tomto příspěvku jsou z důvodu omezeného rozsahu blíže představeny pouze základní zjištěné informace a blíže pak výsledky sledování na lokalitě Břidličná.

Metody sledování:

Mapování výskytu jalovce nízkého v Hrubém Jeseníku probíhalo v letech 2001-2004.

Jednotlivé keře se zaměřovaly pomocí ručního přístroje GPS. Zaznamenával se také jejich

zdravotní stav (stupnice 1-5 podle stupně prosychání), habitus (vzpřímený, rozprostřený, střední), rozměry (délka, šířka, výška), barva a hustota jehlic, údaje o stanovišti (expozice, nadmořská výška, vegetační formace) a působení ohrožujících činitelů.

Vybrané výsledky a diskuse:

V průběhu mapování se podařilo v Hrubém Jeseníku nalézt 253 keřů jalovce nízkého.

Celkový počet však bude ještě vyšší, neboť práce je velmi ztížena členitostí terénu a velkou rozlohou zkoumané plochy. Určité množství keřů může také přežívat ve špatně přístupných porostech kleče.

Největší populace jalovců se nachází na lokalitě Břidličná (zatím 134 jedinců). Další lokality s výskytem jalovce nízkého jsou (seřazeno sestupně podle počtu nalezených jedinců): Velký Máj, Mezikotlí, Jelení hřbet, Vysoká hole, Kamzičnick, Malá Kotlina, Vřesník, Velká Kotlina, Jelení studánka, Mravenečník, Pecný, Keprník.

Velikost jesenické populace se v poslední době spíše snižuje. I když jednotlivé keře se dosud rozmnožují stále zmlazujícími kořenujícími větvemi, v posledních letech se nepodařilo nalézt žádné plodné jedince. V letošním roce se na lokalitě Břidličná objevilo několik kvetoucích keřů, ale byly to pouze samčí rostliny.

Závěr:

V důsledku působení ohrožujících činitelů se v posledních letech výrazně zhoršil zdravotní stav jedinců na některých lokalitách (graf. 1). Na Vřesníku populace jalovce nízkého v podstatě vyhynula v důsledku žíru larvami hřebenule jalovcové (*Monoctenus juniperi*).

V letošním roce zde přežíval ve velmi špatném zdravotním stavu poslední keř. Na hřebeni od Břidličné směrem ke Kamzičnicku byly některé keře napadeny lalokonosem černým (*Otiorrhynchus niger*). Na některých keřích zejména na Břidličné se vyskytují deformace vrcholových částí větvíček způsobené larvami hmyzu, pravděpodobně z řádu Diptera, druh se však nepodařilo identifikovat.

Značný vliv na zdravotní stav jalovců má na řadě lokalit zástin klečí. Odstranění kleče vede k výraznému zlepšení, což je patrné zejména na Keprníku, kde po vyřezání okolní kleče se jalovec rychle zotavil a velmi dobře prospívá. Některé keře rovněž nesou známky okusu zvěří, škody však nejsou příliš velké. Lokálně se projevuje také vliv neukázněných turistů (olámané větve).

Seznam literatury:

BUREŠ L., BUREŠOVÁ Z. & NOVÁK V. (1989): Vzácné a ohrožené rostliny Jeseníků. 1.díl. - ČSOP, Bruntál.

GÜNTHER K.CH., GRABOWSKI H. a WIMMER F. (1824): Enumeratio stirpium phanerogamarum, quae in Silesia proveniunt. - Vratislaviae.

HEGI G.(1908): Illustrierte Flora von Mittel-Europa. - J.F.Lehmanns Verlag, München.

KAVINA K. (1918): Jalovec nízký (*Juniperus nana* Willd.=*J.alpina* J.E.Gray). - Čas Mus. Král. Čes. 92: 182-183.

KOLENATI F. (1860): Höhenflora des Altvaters. - Verhandlungen, Brünn.

LAUS H. (1910): Der Grosse Kessel im Hochgesenke. Ein Beitrag zur Kenntnis des pflanzengeographischen Verhältnisse der Ostsudeten. – Beih. Bot. Cbl. Dresden 26 B: 103-131.

NOŽIČKA J. (1956): Z minulosti slezských lesů. - Slezský studijní ústav, Opava.

OTRUBA J. (1925): Úvod ku květeně československého Slezska, I, II. – In: Vlastiv. Sborn. Slezský, s.9, Opava

WIMMER F. (1840): Flora von Schlesien preussischen und österreichischen Antheils. - Breslau, Ratibor und Pless.

WIMMER F. und GRABOWSKI H. (1827, 1829): Flora Silesiae, pars 1 et 2. Vratislaviae.

Přílohy:

Graf 1: Zdravotní stav populace jalovce nízkého na Břidličně

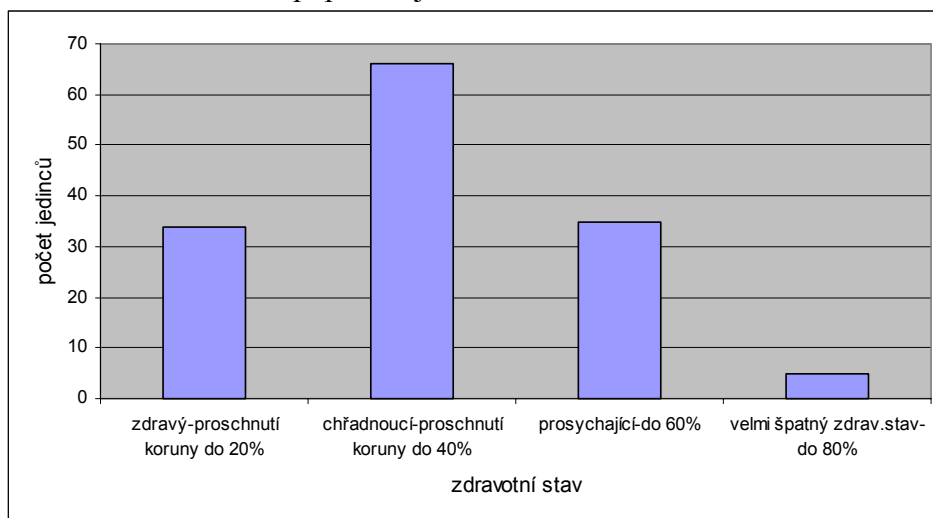

Foto 1: Lokalita Břidličná

